Yaz 2018 - Sayı: 12

güneşli diyarlar

elmalı

dergi

Fiyatı: 10₺

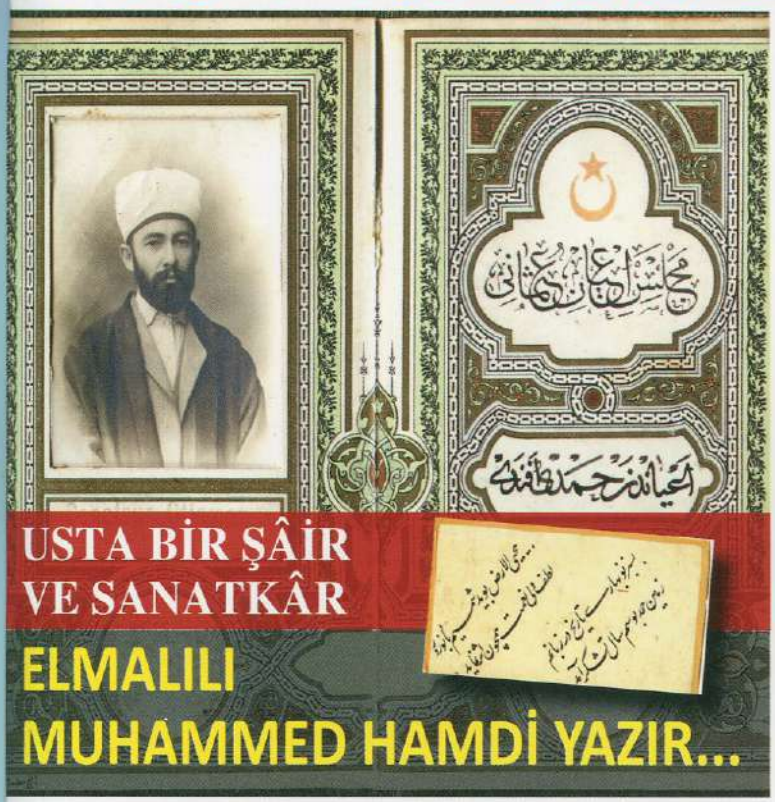

USTA BİR ŞÂİR VE SANATKÂR ELMALILI MUHAMMED HAMDİ YAZIR...

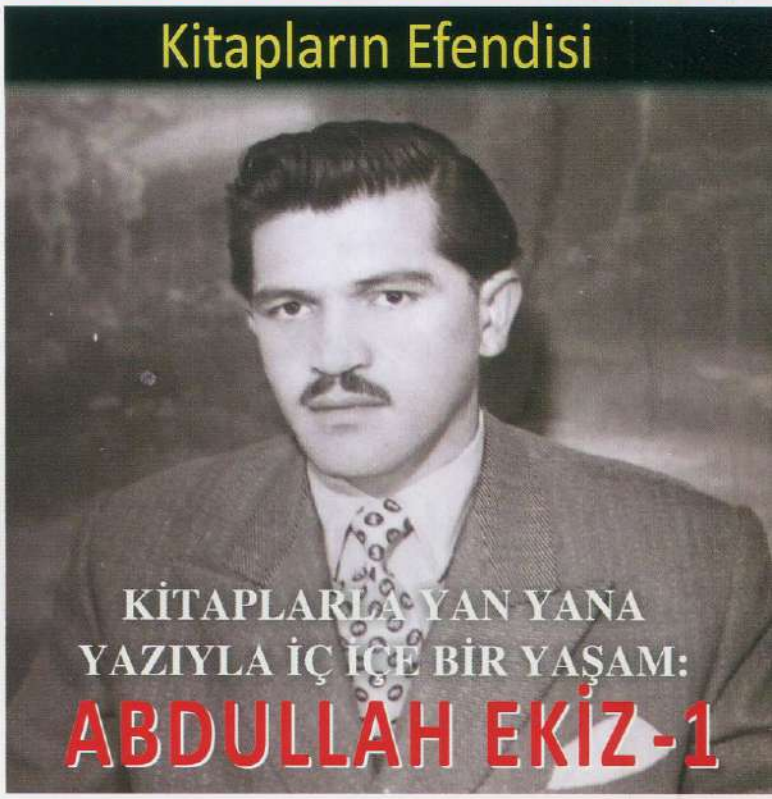

Kitapların Efendisi

KİTAPLARLA YAN YANA
YAZIYLA İÇ İÇE BİR YAŞAM:
ABDULLAH EKİZ -1

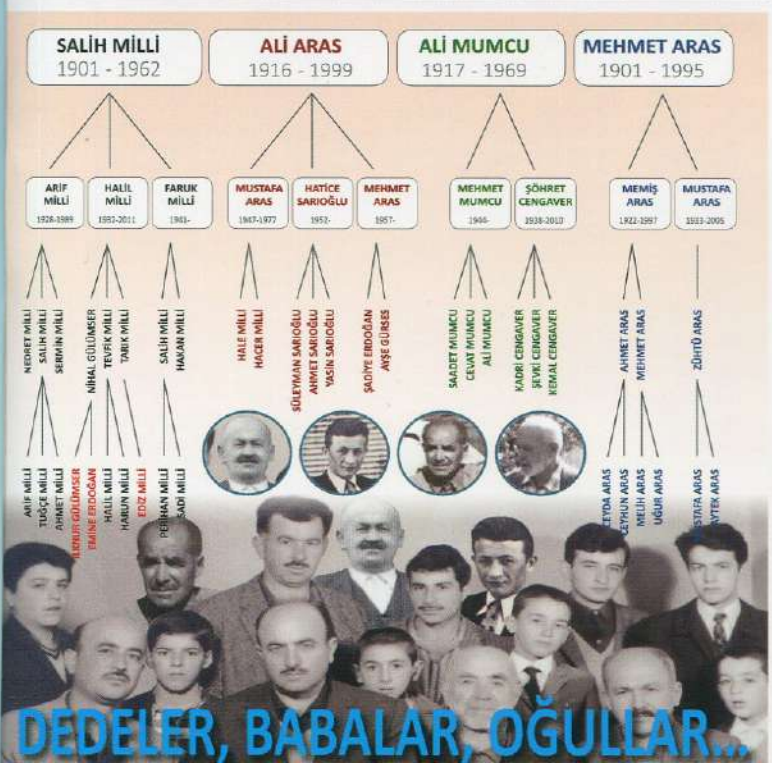

DEDELER, BABALAR, OĞULLAR...

Sonbahar 2018 - Sayı:12

güneşli diyarlar
elmalı
dergi

Genel Yayın Yönetmeni
Ahmet İlhan

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Alper Haluk Mertoğlu

Derginin Yayın Kurulu:
Prof. Dr. Kerim Yavuz,
Prof. Dr. Ercan Efe,
Dr. Necmi Atik
Doc. Dr. Mustafa Gücer,
Araş. Gör.Hadi İstanbullu,
Ecz.Ömer Küçüktürkmen,
Yönetici: Yusuf Sarıkaya,
Orman Müh: Murat Gürbüz,
Avukat: Necat İnanır,
Mefaret Şimşek,
Vehap Düden,
Heykeltraş Yasin Uysallar,
Yetkin Kaygısız,
Mustafa Koldaş,
Hakan Hakkı Kok
Ahmet İlhan

Derginin Danışma Kurulu
Verem Savaş Derneği Başkanı
Mustafa Türkiş,
Elmalı Esnaf ve Sanatkarlar
Odası Başkanı Hüseyin Aslan,
Elmisko ve Ziraat Odası
Başkanı Salih Kurubaş,
Sinan Ümmi Kültür ve Sanat
Derneği Başkanı Salih Türkiş,
Elmalı Kültür Türizm ve
Dayanışma Derneği'nden
Süleyman Ertuğrul,
Sermin Küçükcoşkun,
Salih Gürsu,
Mehmet Ata,
Ahmet Duran

Dizi Yazılar Editörü
Salih Milli

Spor Editörü
Ömer Küçüktürkmen

Yemek Editörü
Nazire Ertuğrul

Giyim Kuşam Editörü
Habibe Düden Neşşar

Genel Koordinatör
Vehap Düden

Karikatür
Hakan Hakkı Kok

İletişim Adresi
İplikpazarı mah.
Hükümet cad. No 41-42
Gsm: 0 506 626 09 34
İlhanahmet07@hotmail.com

Grafik Tanıtım ve Tasarım
Güneşli Diyarlar
Elmalı Dergisi

Genel Dağıtım
Anıl Kırtasiye
Hükümet Cad. 85/B Elmalı
0 242 618 34 64

Antalya Dağıtım Noktası
Türkmen Eczanesi Bahçelievler
Mah. Teomanpaşa Cad.
No:73/ A
Muratpaşa /Antalya
Tel:0 242 241 55 10

Antalya Dağıtım Noktası
Türkmen Eczanesi
Bahçelievler Mah.
Teomanpaşa Cad.
No: 73/A
Muratpaşa/Antalya
Tel:0 242 241 55 10

Antalya Temsilcisi &
Reklam ve Halkla İlişkiler
Müdürü
Vehap Düden
0534 846 72 48

Finike Temsilcisi
Aydın Yankaş
0 530 781 58 00

Baskı
Kutlu Avcı Ofset- Form Baskı
Muratpaşa mah. Emrah Cad.
No:17 Antalya
Tel: 0 242 346 85 85
www.kutluavci.com.tr

İçindekiler

Elmalı Lisesi mezunları, kuruluşunun 50. yılında buluştu... 20

50. YILIN GURURU

Anadolu'ya örnek olacak bir ticaret öyküsü o yıllarda Elmalı'da gerçekleşmişti... 4

DEDELER, BABALAR, OĞULLAR

Kitaplarla yan yana yazıyla iç içe bir yaşam... 14

ABDULLAH EKİZ...

Usta bir şâir ve sanatkâr 26

ELMALILI MUHAMMED HAMDI YAZIR

Elmalı'nın İnci Taneleri 2

Elmalı'nın İnci Taneleri...

USTA BİR ŞÂİR VE SANATKÂR
ELMALILI MUHAMMED HAMDİ YAZIR...

Elmalı'da yaşadığı dönemlerde, komşu teyzelere nakış ve dantel modelleri çıkaran, kız kardeşine elbise diken, mühür kazıyan, hat sanatında çok başarılı meşkler yazan Elmalılı, "Hak Dîni ve Kur'ân Dili" adlı yazdığı tefsirin şöhretiyle, daha çok "Müfessir Elmalılı M. Hamdi" diye tanınmış, onun çok başarılı olduğu sanatkârlık ve şâirlik yönü gizli kalmıştır.

Elmalılı'nın kendisine ait ve şu ana kadar hiçbir yerde yayınlanmamış hat sanatı eserlerinden ikisini nazarlarınıza sunuyoruz.

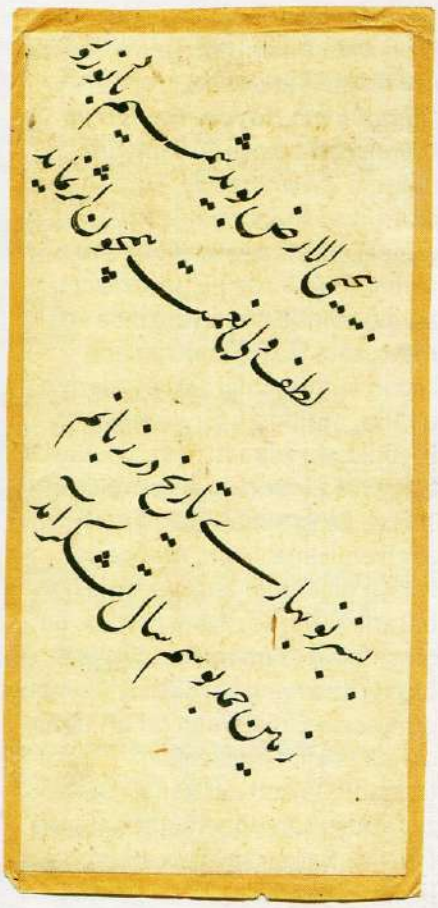

Elmalılı'nın talik hattıyla yazdığı bir şiiri

Elmalılı'nın annesi, Elmalı'nın Sarılarlı diye bilinen âlimlerinden Abdullah Efendi'nin oğlu Muhammed Efendi'nin kızı Fatma Hanım, babası, Gölhisar'lı Bedreddin Efendi'nin oğlu Nu'man Efendi, Elmalı Şer'iyye Mahkemesi Başkâtibi ve Eytâm Müdürü'dür. Anne ve baba tarafından ilmiye sınıfına mensup olan bir aileden gelen Elmalılı, ciddî ilim tahsili yanında, matematik, felsefe, edebiyat, mûsikî, sanat ve şiirle de meşgul olmuş ve bu dallarda önemli eserler telif etmiştir. Ayrıca çok kısa zamanda öğrendiği Fransızca ile batılı müelliflerce kaleme alınan felsefe ve mantık kitaplarını incelemiş, çeviriler yaparak mukâyese etmiştir.

Altı adet Kur'ân-ı Kerim yazmış usta bir hattat olan babasından ilk hat sanatı derslerini meşkeden Elmalılı'nın, İstanbul'a geldiğinde ilk yaptığı şeylerden birisi de hat sanatı derslerini tamamlamak için bir üstâd bulmaktır. Titiz araştırmaları sonucu devrinin meşhur hattatlarından Filibeli Hacı Arif Efendi'de (1830-1909) hat sanatının sülüs ve nesih çeşitlerinde meşke başlar. Kısa zamanda, Nesih ve Sülüs hat sanatı dallarında Arif Efendi'den icâzetini alır. Gerek güzel yazıya olan istidat ve kâbiliyetinin fazla oluşu ve gerek ilim tahsili hususundaki merakının aşırı bulunuşu Arif Efendi'nin dikkatini çektiğinden, "Oğlum! Artık Sami Efendi'ye gitmenin zamanı gelmiştir. Sanata olan istidat ve kâbiliyetini hapsetmek istemem" diyerek Elmalılı'yı alıp dönemin meşhur hattatlarından Sami Efendi'ye (1838-1912) götürmüş, ona bir şeyler fısıldamıştı. Bunun üzerine Sami Efendi Elmalılı için ayrı bir talim yolu tutmuş, Elmalılı'da kısa zamanda sülüs, nesih ve ta'lik hat sanatı dallarında icâzetini alarak, resmen hattat olup hat sanatı yazıları yazmaya başlamıştır. Böylelikle hem maîşetini kazanıyor, hem ilim tahsiline devam ediyor, hem de babasına para gönderebiliyordu. Sülüs, nesih ve ta'lik hattıyla enfes bir şekilde yazdığı yirmi iki sayfalık ilmiye icâzetnâmesinin son sayfasında ilk

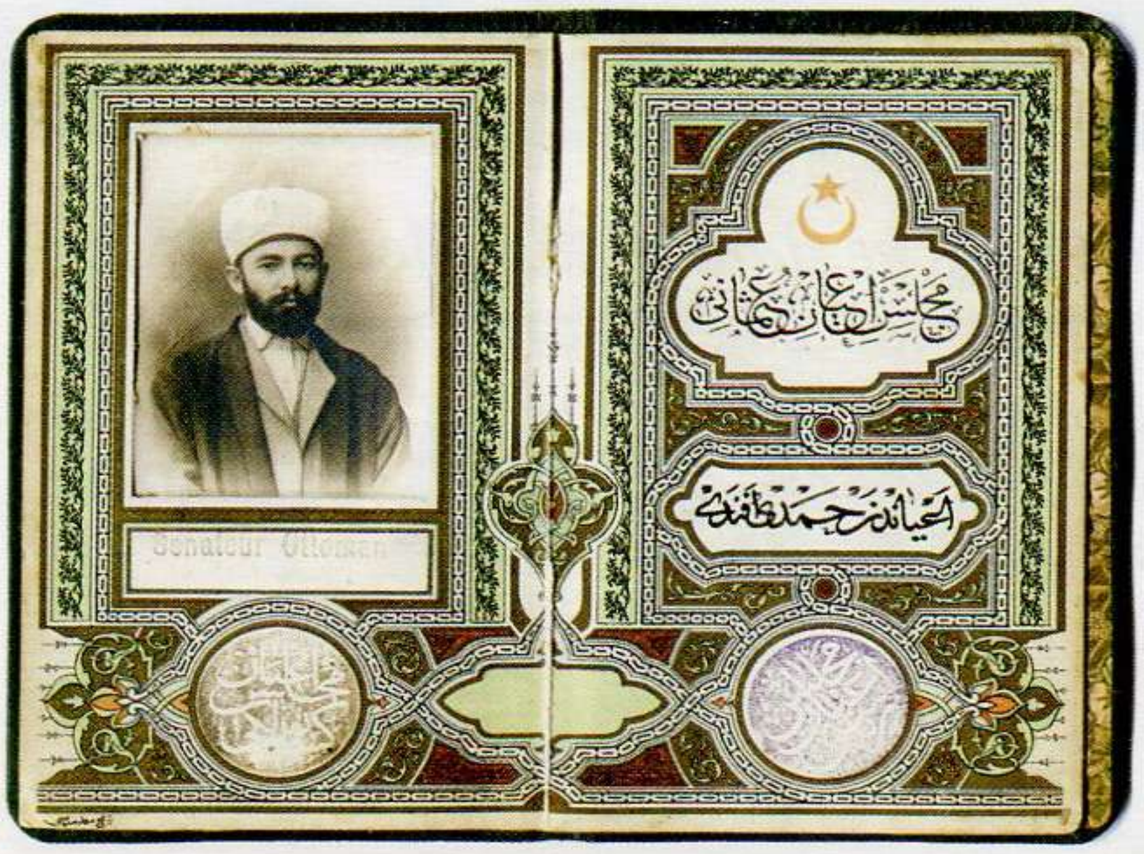

Elmalılı'nın Senatörlük Vesîkası

Elmalılı'nın tasarımını kendi yapıp yazdığı kartviziti

olarak babası Numan Efendi'den hat sanatını meşk ettiğini belirtmekte, daha sonra Filibeli Hacı Arif Efendi ve Sami Efendi'den icâzet aldığını ifâde etmektedir.

Doktora çalışmalarımız sırasında, Elmalılı'nın yaklaşık seksen yıldır gizli kalmış metrukâtında kendisinin yazdığı çeşitli hat sanatı dallarına ait muhteşem eserleri de gün yüzüne çıkmıştır. Elmalılı'nın adının yaşatılması adına, kendisinin doğduğu Karyağdı Mahallesi'ndeki bir konağın ***"Elmalılı Hamdi Yazır Müzesi"*** yapılması çalışmaları sırasında, merhum Elmalı Kaymakamı Mehmet Murat Çekmen müze ile alâkalı bizden yardım talep etmişti. Uzun ve ttiz çalışmalar sonucu tarafımızdan tercüme ve transkribesi yapılarak hazırlanan Elmalılı'nın hayatı ile alâkalı onlarca belge ile Elmalılı'nın torunlarından ricâ ederek alıp hazırladığımız, Türkçe ve İngilizce açıklamalarıyla bilgi panolarını da teslim ettiğimiz envanter içerisinde, Elmalılı'nın kendisinin yazdığı hat sanatına ait on üç tabloda söz konusu müzede sergilenmektedir.

Elmalılı'nın hat sanatı ile yazdığı eserler ve levhalar, torunu Mehmet Hamdi Yazır başta olmak üzere diğer torunlarında, Elmalı'daki Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır Müzesi, husûsi koleksiyonlar ve camilerde bulunmaktadır.

Hazerfen Hattat Necmeddin Okyay, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın hat sanatını şöyle değerlendirir:

"Hamdi Efendi daha fazla ilim ile uğraşmakla beraber ekseri vaktini yazıya ayırsaydı, dünyada hiçbir hattatın nâmı kalmazdı."

Günümüze kadar Elmalılı'ya ait bir şiir olduğu söylenmektedir. Bu şiir ilk defa Elmalılı'nın yeğeni Fatma Paksüt tarafından 1991 yılında yapılan ***"Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır Sempozyumu"*** nda okunmuştur. Fatma Paksüt'ün tebliğinde sunduğu şiir yirmi beş beyitten ibârettir. Elmalılı'nın metrûkâtında yaptığımız çalışmalarda şiirin eksik olduğu ve tamamının otuz beyite ulaştığı ortaya çıkmıştır. 2012 yılında yapılan ve bizimde "Elmalılı'nın Sanat anlayışı ve Hattatlığı" başlıkla tebliğimizi sunduğumuz ***"Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır Sempozyumu"***nda, ***"Biz Neyiz"*** şiirini bilinen yirmi beş beyitlik hâliyle sunan Dr. Ramazan Şahan Bey'e, otuz beyitlik eksiksiz şiir tarafımızdan takdim edilmiştir. Sempozyum sonrası Diyânet İşleri tarafından basımı yapılan ve tebliğleri içeren kitapta şiir otuz beyitlik hâliyle yayınlanmıştır.

Yazdığı muhteşem tefsirinde ve diğer telif eserlerinde, hatta hat sanatı yazılarında Arapça, Farsça ve Türkçe sayısız şiirleri konu edinen Elmalılı'nın gerçekte kendine ait yazdığı şiir bir tane midir? Tabi ki hayır!

Elmalılı'nın ***"Biz Neyiz"*** başlıklı otuz beyitlik bilinen tek şiirinde dahi ne kadar usta bir şâir olduğunu, Türkçe, Arapça ve Farsça dillerine olan hâkimiyetini, geniş ilmî yelpâzesini, tasavvufî derinliğini, farklı alanlardaki uzmanlığını ve mefkûresini görmek mümkündür. Şiir, edebiyat, tasavvuf, lügat, felsefe, mantık gibi alanlarla iştigal eden herkes Elmalılı'nın bu özelliklerini tek bir şiirle bile teslim etmek zorunda kalır. Farklı alanlarda uğraşan ve iştigal ettiği bu alanların hepsinde başarılı olan insan sayısı enderdir ve bu ender insanlardan biri de şüphesiz Elmalılı'dır. Hukuk Fakültesi ve Siyâsal Bilgiler Fakültesi'nde İslâm hukuku ve nizâmât-ı evkâf ve arâzi hukuku dersleri ile medreselerde felsefe, mantık, fıkıh usulü dersleri vermek; her biri birbirinden değerli telif Farsça, Arapça ve Fransızca'dan kitapları mukâyeseli tercüme edebilmek, Antalya mebusluğu ve Vakıflar Bakanlığı yapmak, hat sanatında Kur'ân-ı Kerîm'ler yazmak ve şahsî tasarımlarla eserler ortaya koymak, divançe oluşturacak seviyede şiir yazmak vs... Evet, bu saydıklarımızı ve sayamadıklarımızı bir hayata sığdırmak nâdir insanların özelliklerindendir.

"Elmalılı'nın Hayatı, Eserleri ve Divançesi" başlığı ile yaptığımız doktora çalışmamızda, Elmalılı'ya ait Farsça, Arapça ve Türkçe yüz elli civârında şiiri olduğunu tesbit ettiğimizde hiç şaşırmadık, aksine evinde çıkan yangında ve metrukâta ulaştığımız zamana kadar, farklı alanlardaki eserleriyle birlikte, şiirlerinin bir kısmının da kaybolduğu kanaatine vardık. Tesbit ettiğimiz şiirlerin aruz vezninde Türkçe ile yazılması dahi gayet zor iken, Elmalılı'nın, Arapça ve Farsça dillerinde aruz vezniyle çok başarılı şiirler yazdığını gördük. Bu çalışmamız ***"Elmalılı'nın Şiirleri"*** başlığı ile yayınlanıp, Türk Edebiyatı dünyasına Elmalılı'dan bir armağan olarak takdim edilecektir.

Osmanlı Devleti'nin her alanda zorlandığı son döneminde yaşayan Elmalılı, Balkan savaşını, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nı da görmüş, birer birer yakınlarını kaybetmiş, bir

oğlunu genç yaşta yitirmiş, geçim zorlukları içerisinde yaşamış, uzun süre evinden dışarı çıkamamış, yitirilen değerler ruhunda büyük sıkıntılara yol açmış, maddî ve mânevî fazîletlere karşı yapılan taarruzlara cevaplar verme çabasına girmiş, devlet ve milletin içinde bulunduğu çaresizliğe çözümler üretmek çabasıyla yazdığı makâleler ve kitaplar yanında fikirlerini şiirle de dile getirmiş, zaman zaman hüzün ve mâtem yüklü şiirler kaleme almıştır. Nâdiren de olsa mânevî değerlere yapılan taarruzlara şiirle verdiği karşılıklar, okuyanları tebessüm ettirecek hatta güldürecek beyitler içerir. Her dilden kitaplarla zengin bir kütüphânesi olan ve her türlü neşriyâtı takip etmeye çalıştığı yazdığı makâlelerinden de anlaşılan Elmalılı, zaman zaman makâlelerine cevaplar yazdığı Cenâb Şehâbeddin'in manevî değerlere taarruz eylediği bir yazısından sonra ilk defa yayınlayacağımız şöyle bir şiiri kaleme almıştır:

Cenâb Şehâbeddin medreseye, mantıka, fıkıh ve ahkâm-ı şer'iyyeye ta'rîz ettiği zaman yazılmıştır:

Hazret-i mîr-i Cenâb'ın sözü bürhân gibidir
Bezm-i 'irfâna desem doğrusu bühtân gibidir

Şi'ir-i mensûrda üstâd diyorlar gerçi
Bâb-ı hikmette bu gün tıfl-ı debistân gibidir

Sevmiyor mantıkı, mani' diye bak safsataya
Zan eder fenni büküm, langada bostân gibidir

Üzülür fikr-i zarîfânesi çeksen temennî Nesc-i tahrîri heman tangoya fistân gibidir

Modadır tab'i fakat antikadır üslûbu
Çünkü her fıkrası bir eski kallâbdân gibidir

Göz kulak nakdine taraf-ı zamâne her yerde
İntikâdâtı bütün borsada buhrân gibidir

Bakın demiş Türkçe nesir saçma demektir şimdi
Şiir bir türlü ya bir koşma ya destân gibidir

Kırıtıp çıktımıydı matbaadan kürsîsine
Kırıtıkten dökülen sözleri sühân gibidir

Gayz eder gerçi teaddüdlere zâhirde fakat
Medeniyyet ona cem'iyyet-i nisvân gibidir

Dün demiş biz ki şevinhâder ile Hartmân okuduk
Besîmetsiz, işitmez âh ile efgân gibidir

Sor yarın mebhas-i nisvânda şevinhâder nasıl?

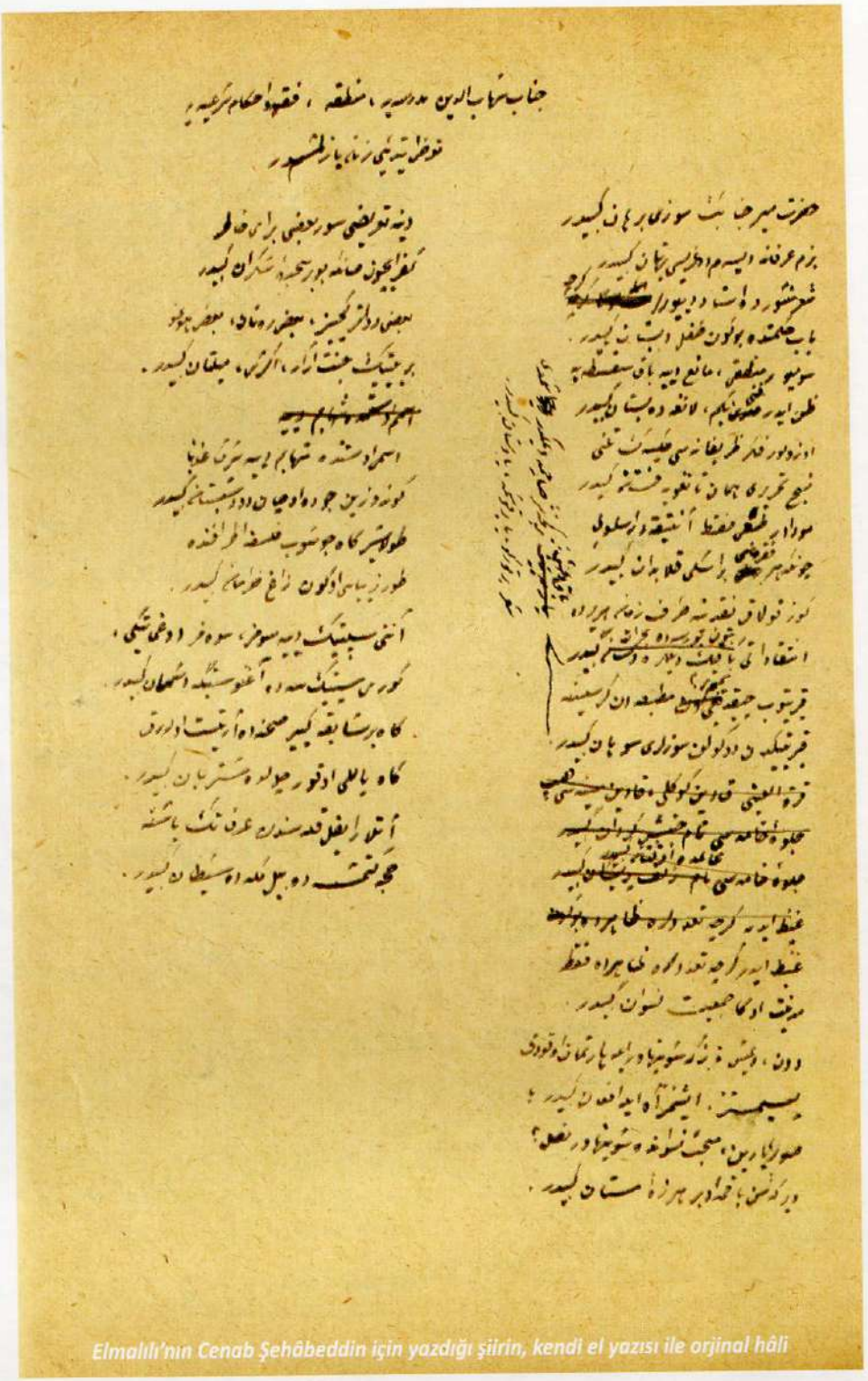

Elmalılı'nın Cenab Şehâbeddin için yazdığı şiirin, kendi el yazısı ile orjinal hâli

Der ki sen bakma o bir herze-i sitân gibidir

Dîne ta'rizi sever bazı berâ-yı hâtır
Küfr için sanki bu bir secde-i şükrân gibidir

Bazı Volter geçinir, bazı Ronan, bazı Hugo
Bir beytin cinnet arar, ekseri militân gibidir

İsmi üstünde şihâbım diye şerefi gadbâ
Gündüzün cevde uçan dûd-i şebistân gibidir

Dolaşır gâh çoşup felsefe etrafında
Tavr-ı zîbâsı o gün zâğ-ı hırâmân gibidir

Antiseptik diye sevmez, sevemez doğmatiği
Körüseptik ise de ağnoseptiğe düşman gibidir

Gâh bir şapka giyer sahnede artist olarak
Gâh ya lelli okur çölde şütürbân gibidir

Atlar Eyfel Kulesi'nden urefânın başına
Hacca gitmişse de bil Mekke'de şeytân gibidir

Sultan II. Abdülhamid döneminde, 1908-1912 yılları arası Antalya mebusu olarak Meclis-i Mebusan'da görev yapan, Sultan Vahdettin devrinde 1919 yılında 6 ay 14 gün Evkâf-ı Hümâyun Nazırlığın'da (Vakıflardan Sorumlu Devlet Bakanlığı) bulunan Elmalılı'nın

siyâsî ve sosyal gelişmeleri takip etmemesi ve bu konulardan habersiz olması düşünülemez. Elmalılı aşağıdaki yazdığı şiirde, II. Dünya Savaşı'nda tarafsız olduğunu açıklayan Çin'deki hareketlenmeleri ve Japonya ile alâkalı temennilerini anlatırken, Ordu'dan, Of'tan bir iki gemici lazın Makarov'u ortadan kaldırabileceğini yazmaktadır:

Çin bî-taraf olmakta devam etmekte ammâ
Akti su gibi sivâ şimâle General Mâ

Ey Rus çözülsün hele bir kere şu donlar
Elbette silker silsile gibi korkma – Japonlar

Gitse gemici bir iki laz Ordu'dan Of'tan
Sağlık haberin bekleme artık Makarof'tan

Beslerse Japonlara karşı ne kadar kin
Bir gün yine mağlup olacaktır Jiropatkin

Zîrâ ki büyük söylemesi bir cezâlık
Toptanda büyük düşmandır cenk ü cüdâlık

Makâlemizi Elmalılı'nın Arapça yazdığı bir şiirle noktalayalım. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, 27 yaşlarında (1322/1904), Beyâzıd dersiamlarından Kayserili Büyük Hamdi Efendi'den ilmiye icâzetnâmesini alır. Elmalılı, hocasının yazdığı icâzeti, sülüs, ta'lîk ve nesih hat sanatı ile tekrar yazar ve hocasına ithâfen yazdığı Arapça şiirini de ilmiye icâzetnâmesinin baş tarafına koyar. Yirmi dört sayfa olan bu şaheser icâzetnâmeninde yer aldığı ***"Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hayatı, Eserleri ve Hattatlığı"*** adlı kitabımız Elmalı Kaymakamlığı tarafından baskısı yapılıp, dağıtılmaktadır. Söz konusu Arapça şiir tarafımızdan hece vezni ile şöyle tercüme edilmiştir:

Kadîr Rab onu bağışlasın, bu târih kıt'ası hakîrin kalemiyle karşılaştı (Hakîr, kaleme aldı, yazdı)

Kalbimde geziniyor doğduğumdan bu yana
Emîn rûh âleminden işte bu yüce mâ'nâ

Aldatır himmetimi her zaman ki gezisi
Artık onu örtemez 'âlemlerin semâsı

İnsan yücelten güce bir gün verildi karar
Sonra bir gün yeşerdi bereketle ovalar

Çıkmaza girmiş idim kendi öz benliğimde
Çınlayarak bir nidâ işledi yüreğimde

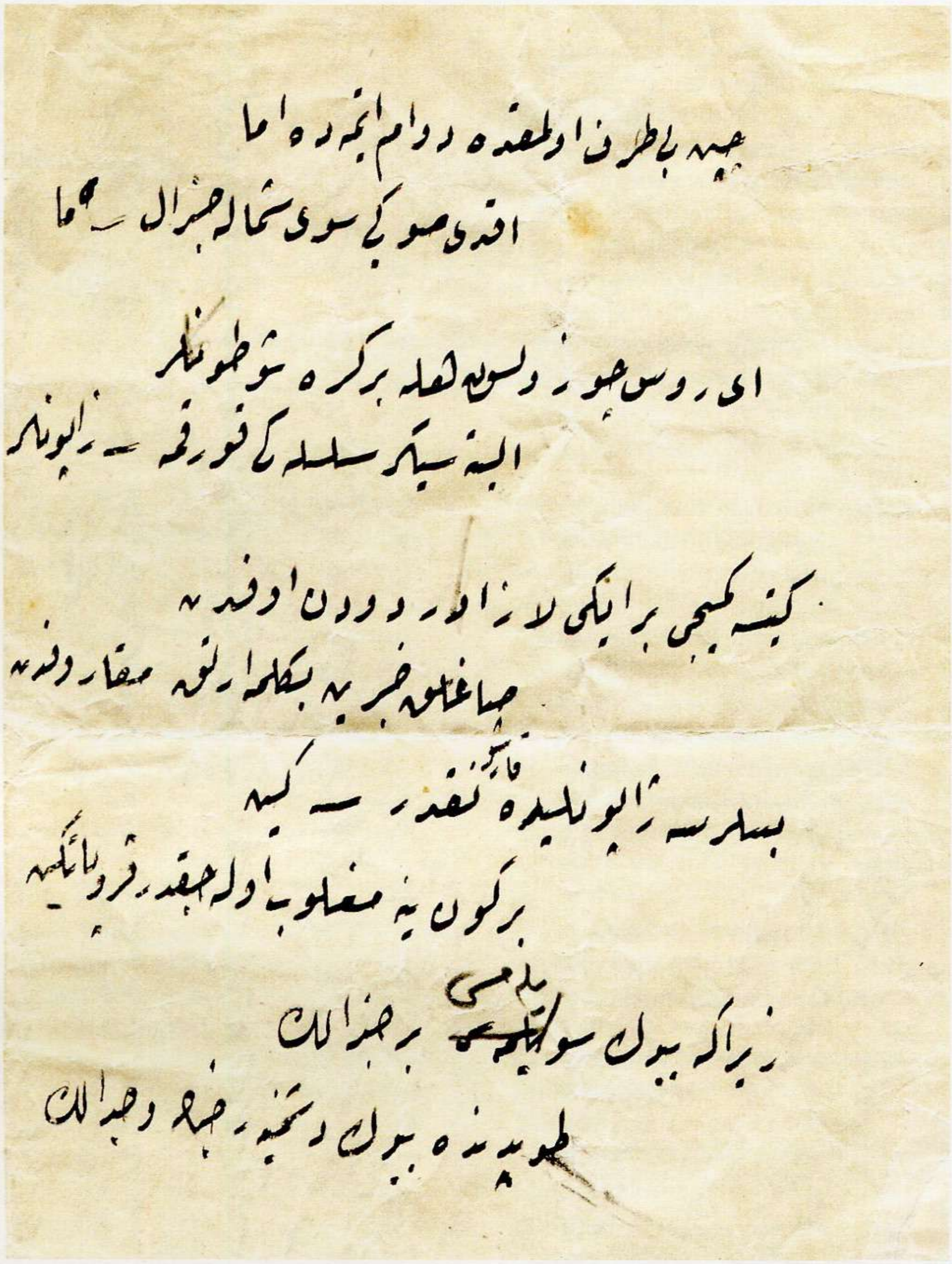

Dedi ki müjdelerim büyük başarı aldın
Her hâlin neticelendi sen yakîne vardın

Hazır olduğu zaman allâmenin meclisi
Kâmillerin menba'ı gözdelerin asîli

Hazreti Mahmud Hamdi öyle büyük âlim ki
Çin'e kadar ulaştı onun bu liderliği

Gayretlerinle beni sevkettin temennime
Dünya ve ukbânın büyük meziyetlerine

İşte sonra bu ilim himmetiyle parladı
Emin oldu güçsüzler ondan nûrunu aldı

Sayısız talebeler bu gün icâzet aldı
Yetiştiler yanında ilminden feyiz aldı

Onun şemâiline hayran kaldığım zaman
Dedim mâşaallah, bârekellah yâ Mu'în

Mecâzen söyleyerek kıldı bunu Hamdi
Ni'metü'l-Hallâk olsun ayân-beyân târihi 1322.

Elmalılı'nın, II. Dünya savaşı ile alakalı kendi el yazısı ile yazdığı şiirin orginal hâli

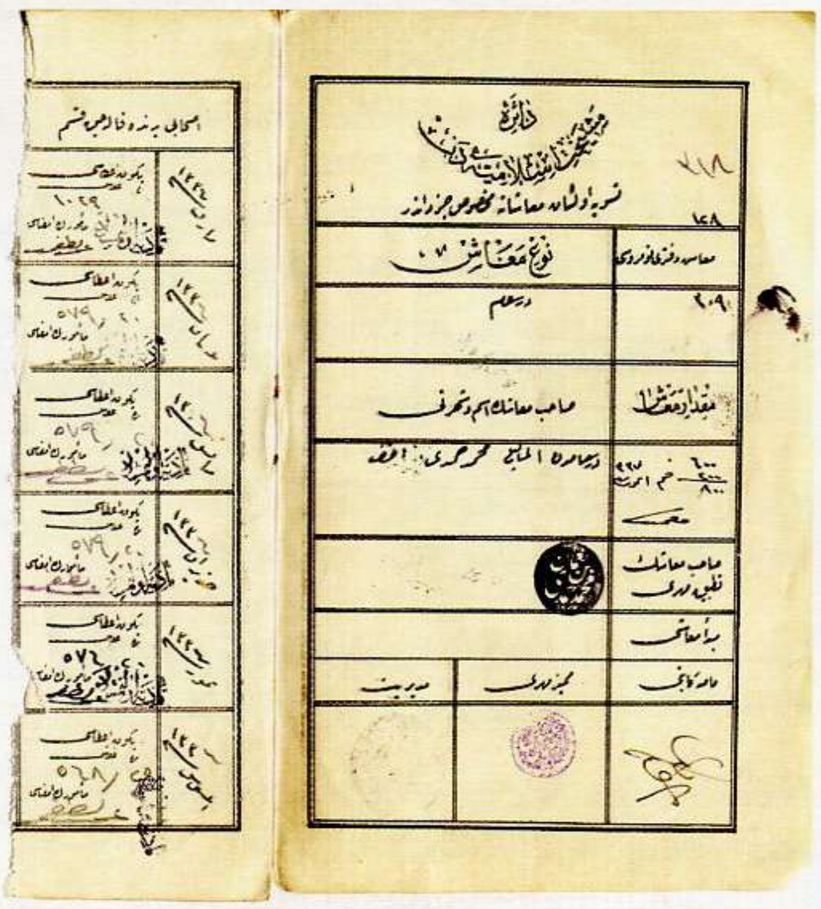

Elmalılı'nın Maaş Karnesi

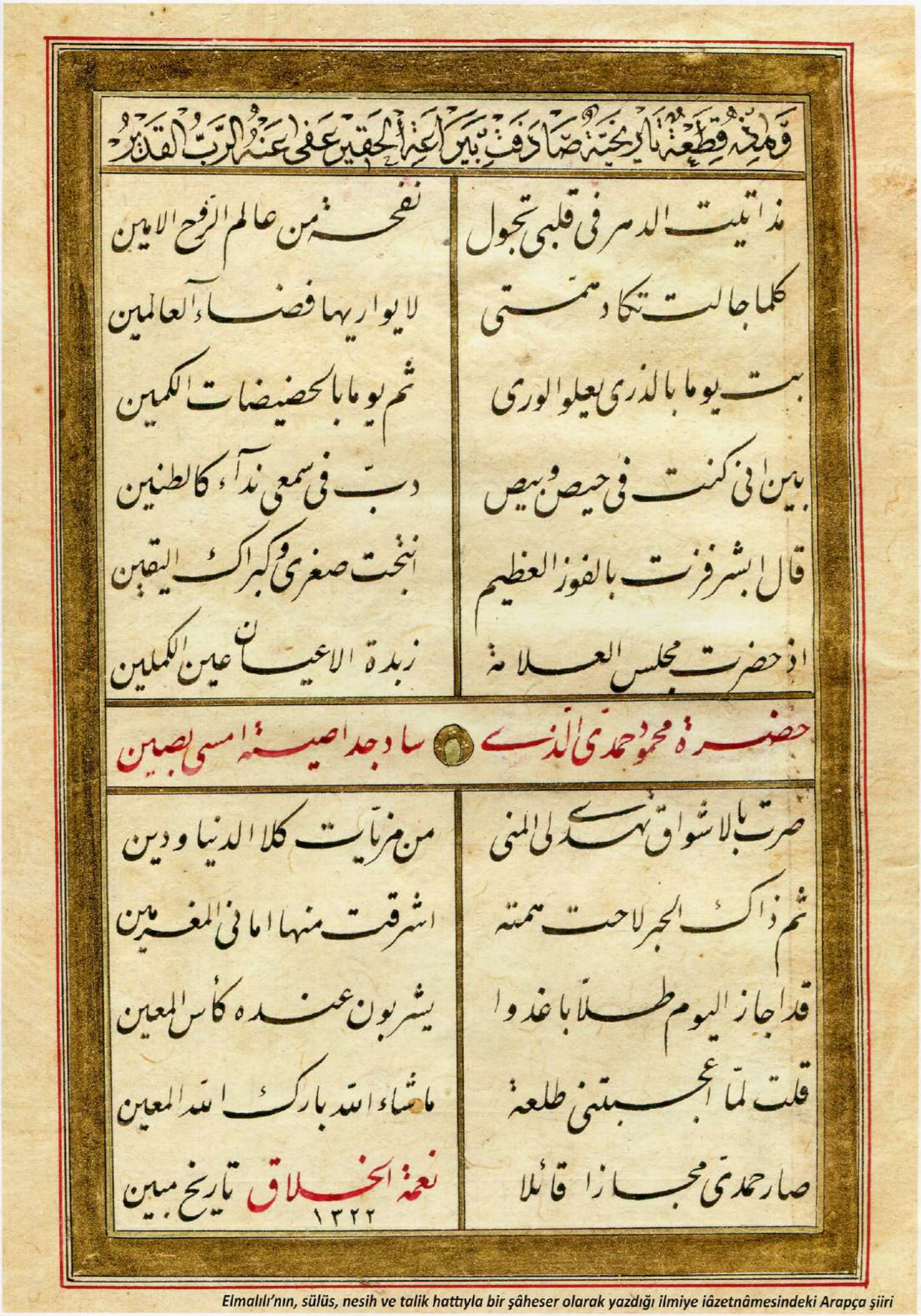

وَمِنْهُ قِطْعَةٌ تَارِيخِيَّةٌ صَادَفَتْ بَيْنَ أَعِنَّةِ الْحَقِّ عَفَى عَنْهُ الرَّبُّ الْقَدِيرُ

مذ اتيت الدهر فى قلبى تجول ... نفحة من عالم الروح الامين

كلما جالت تكاد همتى ... لا يواريها فضاء العالمين

بت يوما بالذرى يعلو الورى ... ثم يوما بالحضيضات الكمين

بين انى كنت فى حيص وبيص ... دب فى سمعى نداء كالطنين

قال ابشر فزت بالفوز العظيم ... انبجت صغرى وكبراك اليقين

اذ حضرت مجلس العلامة ... زبدة الاعيان عين الكملين

حضرة محمود حمدى الذى ... ساد جدا صيته امسى بصين

صرت بالاشواق تهدى لى المنى ... من مزايات كلا الدنيا ودين

ثم ذاك البحر لاحت همته ... اشرقت منها امانى المغرمين

قد اجاز اليوم طلابا غدوا ... يشربون عنده كأس المعين

قلت لما اعجبتنى طلعة ... ماشاء الله بارك الله المعين

صار حمدى مجازا قائلا ... نعمة الخلاق تاريخ مبين

١٣٢٢

Elmalılı'nın, sülüs, nesih ve talik hattıyla bir şâheser olarak yazdığı ilmiye iâzetnâmesindeki Arapça şiiri